

Dîn-i İslâm'da Hedef-i Münâkaşa Olan Mesail'den Sûret - 4

(23. Nüşadan ma ba'd)

Fırsat düştükçe söylemekten hâli kalmadığımız veçhile şimdi bi'l-münâsebe yine arzeylerim ki ***Dînimi amelîyyâtta ziyâde itikâdât yani ulûm üzerine müessesdir.[1]*** Hatta bir yazının imzası veya bir devletin bandırası (bandrolü) kabilinden bazı şeâir olmak üzere hiçbir fiil, hiçbir masiyet müslûmanı dîninden çıkaramaz. Ulûm ve meânînin kavâlib-i tercümânı olmak itibarıyla elfâz-ü ibâratın da ehemmiyeti vardır. Bu noktalar gözetildikten sonra dînimize menhî ve memnû' olan herhangi bir cürmü irtikâp eylemek kebâirden dahi olsa, ***itiraf-ı kusûr edilmek şartıyla dinsizlik değildir. Yalnız irtikâp olunan cürüm dînin kavâid ve ahkâmından birini istihfâf veya memnû'âtından birini istihsâna müeddâ olmamak elzemdir.*** Çünkü bu, dîni teşkil eden ulûm ve itikâdâta dokunur. ***Meselâ: Şâribü'l-leyli ve'n-nehâr (sabah akşam eğlence düşkünü olan haram işleyen kimse) olan ve fakat hiçbir vakit şu hâline nazar-ı tasvîb (doğru bulma) ve istihsân ile bakmayan bir mübtelâ mahfûzü'l-îmân olduğu hâlde açıktan bir adam ağzına bir damla içki dahi koymaksızın deminki şahsa taraftarlık ederek; kabahat mi imiş? deyivermekle iş biter. İşte bu dinde çok bilmek, fikr-ü lisânı hüsn-i idâre etmek, en ziyade nükteşinâs olmak ve mütekayyız bulunmak işe yarar,*** onun içindir ki bir âlimin nezd-i hüddâda yetmiş âbiddin efdal olduğu bu dinde bir düstûr ve vezâif-i beşerîyyeyi: tazîmun li-emrillahi ve şefketen ala halkillahi (Hazret-i Allah'ın emirlerini ve işlerini yüceltmek ve kullarına da şefkatle yaklaşmak) ile icmâl eden hadîs-i şerîf meşhurdur.[2]

Şu tafsîlata binaen mukteziyât-i dîniyyeye riayetçe bazı mertebe-i kusûru bulunan adamların, meselâ makalâtımıza zemîn ittihaz ettiğimiz veçhile *faiz alanların, çalgı dinleyenlerin, fotoğraflarını aldırانların sahibini veya gerdanını gösteren kadınların ahvâl-i mezkûreden tevakkî etmelerinden ziyade iyi bir şey yapmış olmadıkları bizce matlûbdur. Günah işlemiş olmayı çok görerek o günâhın makul ve tabîî bir hareket olduğunu isbâta kalkışmakla bu defâ küfre girmek tevffîk ve hidâyetten nasibi olmayan bir bühtâna mahsus hüsrânlardandır. Zünnâr (Ateşperestlerin hususi kemeri) kuşanmak, gayr-i müslimîne*

mahsus kıyafete girmek ve hatta ale'l-ıtlak bir suretle *bi'l-iltizâm onlara teşbih etmek ef'âl kabilinden olmakla (itikad olmamakla) beraber nazar-ı Şer'de emâre-i cahd-ü inkâr (Dîni inkar etmek ve reddetmek) add-ü itibâr oldunuğu için tasdîk-i kalbîyi ihlâl eder*. Ve emareye müsteniden vaki olacak hükm-i zahîridir. Binaenaleyh hakikaten cahd-ü inkâra delâlet etmez tarzındaki te'vilât faydasızdır. Çünkü kanûn-ı şerîat o gibi ahvâli cahd-ü inkâr makâmına kâim olma üzere telakkîye karar vermiş ve mukerrerâtı ilân etmiş olduğu için bundan sonra muhâlif harekette bulunmak bir manâ-yı herçe bâd-abâdı (ne olursa olsun, ister istemez) muhtevî olur.

Bahsimizden hayli tebâüd etmiş olduk ise de şu birkaç cümleyi de söylemeden istidrâdâtımıza hitâm veremeyeceğiz: Biraz evvel tasdîk ve idrake münâfi olmayan herhangi bir cürm-i kebâirden dahi olsa itiraf-ı kusûr edilmek şartıyla kabil-i afv'tır demiştik! Buradaki itiraf, Hristiyanlık âleminde papaza karşı vukû'u mutad olan itirafât kabilinden değildir. Âlem-i İslâm'da, Cenâb-ı Hakktan başka hiçbir kimseye karşı itiraf-ı günâh mecburiyeti olmadıktan başka günâhı diğerine hikâye ve ifşâ eylemek de ikinci bir günâh olur ve hatta bu cihetle fâsık-ı mücâhirin hukûk-ı medeniye-i İslâmiyede mevki hayli sâkıttır. ***Günâh bizce ne kadar mektûm (gizli) tutuluyorsa o kadar sehlü'l-afv'dir. Suçlu olmak üzere tanınan adamlarda izzet-i nefis ve haysiyet-i insâniye kalmayacağı ve bu suretle insanlığı tenezzül etmiş olan müttehimînden cemiyet-i beşeriye için bir hayır beklenemeyeceği cihetle bu fikir pek âlî ve tabîdir.***

Dîn-i İslâm'da hukûk-ı ibad karışmayan zünûb (kul hakkı karışmayan günahlar) kalben samimi bir nedâmet ve ciddi bir azim ile bir anda keen-lem-yekün (sanki hiç olmamış) haline geliveriyor. Yalnız bu nedâmet ve azmin ağrâz-ı sâireden (başka amaçlardan) neşet etmeyip mahzâ havfullaha (Hazret-i Allah'tan korkmaya) müstenit olması şarttır. Meselâ mülâhâzât-ı sıhhiyeye mebni veyahut halka karşı muhill-i haysiyet ve nâmus (namusu ve haysiyeti ihlâl eden) olduğundan dolayı fuhşîyâtı terke karâr vermek tevbe değildir.[3] ***Bu noktalara dikkat olunarak hülûs-i niyyet ve sıdk-ı taviyyetle yapılan tevbeler katiyyen makbul ola ve mahî-i cürm-ü günâhtır (günahları ve hataları mahvedendir) ve bu hususta hiçbir fert tevessut ve müdâhale salâhiyetini haiz olamaz. Âlem-i İslâm'da yalnız bu değil hiçbir vazife papaz ve emsâli bir sınıf-ı mahsus-i ruhânînin vücûdına bağlı değildir. Meselâ cenâzeyi, usulünü bilen herkim olursa teşhiz eder ve namazını kıldırır. Gerek bunun için ve gerek cevâmi'de (camilerde) namaz kıldırma için eimme (imamlar)***

tayîni teshîl maksadıyla ittihâz edilen bir emr-i örfîdir yoksa cemaatten ehliyet ve mâlûmatı hâiz bulunanlar herhangi sınıfa mensup olursa olsunlar bu vazifeyi ifâ edebilirler ve beyne'l-müslîmîn namazlarda erbâb-ı amâmenin (sarıklı kimselerin) imâmeti müteâref olmakla berâber dîn-i İslâmın kabul ettiği bir kisvede bulunduğu hâlde ehliyet-i ilmiye ve dîniyesi fazla olan Şer'an şayân-ı tercihtir bile.

Sûret bahsine rücu ediyoruz: Bu mebhasta şurasını da söyleyelim ki beşeriyetin havâic-i aslîye ve meârif-i hakîkiyesine nisbeten ikinci ve belki üçüncü derecede kalan bu ressamlık ve heykeltraşlık sanatıyla vücuda gelecek asâr-ı bedîa, zevk-i mehâretşinâsiyi okşaması itibariyle medeniyet için mutlaka lazım ise bu hususta bir suretin -canlı olduğu farz edildiğine göre yaşanyacak kadar- **tâmmü'l-a'zâ (azaları tam) olmamak şartıyla tasvîri hakkında mevcut olan mesâğ-ı Şer'iyeden istifâde etmek mümkündür ki biz bu mesâğ-ı sü-i istimâle uğratılmamak recâsına terdîfen kâriilerimize söylememiştik.** Buraya kadar süver-ü temâsîlin bir faide-i mu'tedbehâsı olmadığını isbât ettik. Gelelim mehâzirine (mahzurlarına):

Zî-rûh suretlerini tasvîr ve tersîm eylemek Vâcib Teâlâ Hazretlerinin sıfat-ı hâlikiyetini taklide cesâret demek olarak daha ziyâde bir şiddet ve umumiyetle memnu olduğu gibi bunları evlerde bulundurmaktaki memnûiyetin hikmeti putperestliğin menâbi'-i neş'etini (ortaya çıkış kökeni) seddetmekten ibâret olmak üzere tahmin olunur. "Ba'de mâ suretlere tapacak kadar şaşkın adamlar kalmamıştır. Yahut benim kendi hakkımda o ihtimâl imkân haricindedir. Binâenaleyh illet-i memnûiyettinin zevâli ile memnunun da zevâli lâzım gelir" diyerek kendi kendine fetvâ veren bazı ukâla herkesin, akl-ü idrâkini kendi seviyelerinde düşünerek meselâ bir çok hirâfât-ı kadîmeden el-hâletü hazihi (günümüzde de) vazgeçirilemeyen kadınlarla -sâde-dilân (kalbi temiz) avâmın bu yoldaki kabiliyet-i meşhûdelerinden gaflet ediyorlar ve hele putperestliği men' tabîri ile putperestlik ihtimalini men' tabiri arasındaki farkı anlayamıyorlar. **Halbuki putperestliğin bugün kendi olmasa bile ihtimali mevcuttur ve yarın bizzat kendisinin dahi vâki' olmayacağını kimse temin edemez.** Sonra bu adamlar kendileri hakkında söyledikleri sözlerle de sedd-i zerîa (günahlara giden yolları kapatmak) için vaz' edilen bir kânunun umûmî olması lâzım geleceğini takdir edememiş oluyorlar. *Şurasından da ayrıca gaflet ediyorlar ki hükm-i şer'îyi ta'lîl etmek illetin sarâhat-i hükümden hariç kalan yerlerde cereyânı varsa hükmü oralarda da tamîm maksadıyla ve rütbe-i içtihadı haiz olanlar tarafından yapılacak bir şey, hani kıyâs-ı fikhî nâmını verdiğimiz bir keyfiyet... Yahut hükmü daha kuvvetli bir ehemmiyetle infaza*

medâr olmak üzere düşünülecek bir cihet olup yoksa bir hükm-i şer'îyi mahall-i sarâhatinde iptâl etmek, keen-lem-yekün haline getirmek için ta'lîle kalkışmak hiçbir vakitte caiz olamaz. Yoksa kezâ şarâbın illet-i hürmeti sekr farzedildiğine göre şaraptan miktâr-ı müskirin mâ-dûni (daha azı) tecviz edilebilir mi?

Bir de mukaddimemizde: “Her hususta emre harfiyen imtisâl eden hizmetkâr, ta'lîl eden, ma'nâ veren hizmetkârdan ziyâde makbul olur ve bu ta'lîl keyfiyeti âmir ile me'mur arasındaki mertebe-i idrâkin tefâvütü (anlayış kuvvetindeki seviye farklılığı) nisbetinde muhataralıdır (sakıncalıdır)” demiştik; o sözümüzün son cümlesini burada biraz izâh edelim: En zekî, en dâhî bir âlimin en câhil, en gabî bir uşağına karşı verdiği emirlerin uşâk tarafından; “Bizim efendinin murâdı şöyle olmalıdır, böyle olmalıdır” tarzında verilecek manâlara göre icrâ edilmesi pek garîb yanlışlıklar tevlîd eder değil mi? Halbuki Hakk Celle ve 'Alâ veyahut Resûl-i Müctebâ (Aleyhi Ekmelü't-Tahâyâ) bizim aramızdaki nisbet, misâlde gösterilen nisbet ve mesafeye de mukîs (kıyas edilebilir) değildir. Onun için falan hükmün illeti şudur diye cezm edemeyiz. İşte resmin illet-i memnû'iyetti de yukarıda söylediğimiz şeyden ibâret olmak kat'î değildir. Ve caiz ki ondan başka bir şeydir. Daha başka ne olabilir? Derseniz... diğer bir sebeple şedîden memnû bulunan san'at-i tasvîrin revâcına hizmet etmiş yani iâne ale'l-ma'siyye (günahı fonlamak) kabilinden olması cihetini de dermeyân eylemek mümkündür. Sonra bunun fuhşu teshîle muaveneti olamaz mı? İslâmiyette tesettür-i nisvânın fuhşa karşı çektiği perde eşkâli serbestî-yi tesavîr-i usulü (insan bedeninin asli parçalarının serbest ve açık bir şekilde çizilmesi) hayliden hayli hetk-ü rahnedâr edebilir. **Erkek şahsını göremediği kadının fotoğrafını ele geçirmek ve kadın güzelliği, çirkiliği hakkında tamamen karar verecek kadar yüzüne bakmaya sıklığı bir erkeğin resmi karşısında geniş geniş, müşkilini halletmek imkânını bulur.**

Memnûiyyet resmin ta'zîm kastıyla mukayyet olmasını kütüb-i fikhîyeden telakkî eden bazı geç fühemânın menşe-i galatı (geç anlayışlıların hatalarının kaynağı), fukahânın salât bahsinde: Temâsil musallîye nisbetle muazzam bir mevkîde yani önünde veya sağında solunda, yahut bâlâda bulunmamak lüzumuna dair olan sözleri olacaktır. Halbuki muazzam tabiri ile fukahâ-i izâm mahza resmin namaza muzır olan mevkiini tayîn eylemişlerdir. Netekim, maksatlarını yine kendileri tefsîr ediyorlar. Yoksa hakikaten tazîm gayr-i caiz olmak veyahut alelade namaza zarar vermek şöyle tursun mucîb-i küfr olur. el-Hâsıl, ahkâm-ı şer'îyyenin illetlerini ve hikem-i hafiyyesini bilâ tereddüd ve tayîn ve ihâta bizim gibi

ucezânın kârı olmadığını ve böyle vezâif-i âliyyeye karışmaktan sâlim olmayacağını bilmeliyiz.

Bi'l-münâsebe hatıra geldi: Bazı erbâb-ı dikkat savm-ü salât gibi ahkâm-ı dinîyemizin fevâid-i sıhhiyesinden bahsederler. Şâri'-i Hakîm tarafından şerefsâdır olan bi'l-cümle tekâlif elbette nâfi' ve müfîd şeyler olacağı cihetle zikrolunan hâl fena değildir. Ancak şurasını nazar-ı dikkatten ayırmamak elzemdir ki bizim evâmir-i şer'iyeye kendi menâfi'-i mâddiyemizi ve belki menâfi'-i uhreviyemizi düşünerek imtisâl etmiş olmayacağız, biz mahza emrolunduğumuz için ve âmirimizin kemâl-i istihkâkına binaen imtisâl edeceğiz. Hatta bi'l-vazîfe ifâ ettiğimiz veya sakındığımız şeyler Şâri'e karşı birer fedâkarlık birer hizmet-ü iktihâm-ı külfet ve meşakkat tarzında olacak... **Namaz kılmak için yorulacağız oruç tutarak zayıflayacağız** ve bu ibâdâta alışkanlığımız bile tabiat-ı sâniye halinde icra olunmalarını icâb etmeyecek. Ve'l-hâsıl (Amellerin en faziletlisi en zahmetlileridir) nüktesi mür'â olacak ve kendimiz için olmayan şu mesâi zımnında müstefîd olursak orası bizce maksûd olmayıp mahza ma'bûdumuzun bizim hizmetimizden katiyyen müstağni bulunması asârından olmak ve bu cihetle de medyûn-i şükrân olduğumuzu bilmek üzere düşünülecektir.

□□□□ □□□□ □□□

□□□□ □□□□

□□□ □□□□ □□□ □

□□□ □□ □□□□□

İlâh'a şükredebilmek bir nimettir

Hem de şükrü gerektiren bir nimettir

Ben İlâhın bana iyiliğinden nasıl şikâyet ederim!

Bana şükretmeyi ihsân etmesi de bir iyiliğindedir

Ahkâm-ı Şer'iyenin ta'lîli münasebetiyle hatıramıza bir bahis daha geldi ki onu da irâd etmeden makalemize hatime veremeyeceğiz: **Altın ve gümüşün ricâl hakkında adem-i cevâzı esbâbından olmak üzere kadın gibi süslenmek ve böyle hacr paralarla kendisine şeref vermek şân-ı racûliyete muvafık olmayacağı tarzında** bazı mülâhâzât dermeyân edildiği zaman bazı insanların mesela altın kordonlarını göstererek: "Lâkin şu zamanda işte biz bunu mücerred saati tutmak için bir bağ, bir zincir diye kullanırız ve bununla tezyin ve tefâhür etmek hatıramıza bile gelmez". Dedikleri işitilmiştir ki bu da insanın pek iyi düşünmeden, kendi hissiyâtını hakkıyla tedkîk ve tahlil etmeden söylediği sözlerdendir. **Çünkü hem altın kordon takınmak hem de bundaki hüsn-i tezyin ve tefâhürü istihkâr etmekle tezyin ve tefâhürün daha derin, daha muzaaf (katlanmış) bir noktasına kadar ilerlenmiş olduğunun farkına varılmıyor demektir.[4]**

Mustafa Sabri

Hazırlayan : Bayezid Mete

Editör : M.Salih Yıldız

[1] Bu sözüme: "Dîn" Hazret-i Allah ile kul arasında bir emr-i vicdânîdir. İnsanın ef'âl-i harekâtına karışmaz... Tarzında bazı el sine-i cedîdeden işitilen sözlere benzetilmesine katıyyen razı olmayız. Bizim maksudumuz: Dîn, insanların nazarî ve amelî bütün ahvâlini taht-ı nezâretinde bulundurduğu hâlde amelîyyâtın da kendine mahsus bir cihet-i itikâdiyesi bulunduğ ve bu cihetin derece-i ehemmiyetini anlatmaktır.

[2] □□□□ □□□□ □□ □□ □□□□ □ □□□ □□□□ □□□□

[3] Buraya acizâne bir haşiye düşmek istiyorum, her ne kadar kötü bir işten Hazret-i Allah için sakınmak elzem olsa da insanların kınamasından, insanların gözündeki izzet ve makamdan düşmemek adına kaçınmak, gizlide de onu kendine yakıştırmadığı için kaçınmak dahî övgüye ve iltifata şâyân bir iştir. Bu sadette İbn-i Receb-i Hanbelî Aleyhi'r-Rahmeti Câmi'u'l-Ulûmi ve'l-Hikem de;

“مَنْ شَكَّ فِي شَيْءٍ مِنْ دِينِهِ وَارْتَدَّ عَنْهُ” (Kim şüpheli şeylerden kaçınırsa Dîninde ve ırzında beraat eder, kınanmadan kurtulur) Hadîs-i Şerîfini şerh ederken, şöyle buyurmaktadır: “... Ve fakat eğer (şüphelilerden) insanların kınamasından kaçmak için sakınırsa, bu kaçınması da ırzı için bir beraat olur ve bu da güzeldir. Zîra Resul-u Ekrem Sallallahu Aleyhi ve Sellem Hazretleri şöyle buyurmuşlardır: “İnsanlardan utanmayan Hazret-i Allah'tan da utanmaz”. İbn-i Receb Hazretleri'nin iktibâs ettiğimiz teşrihinden de anlaşılacağı üzere sırf insanların kanaatindeki mevkiini korumak için kaçınsa dahi bu iş güzeldir. (Translitere Edenin Notu). (Camiu'l-Ulûmi ve'l-Hikem, 6.Hadîs-i Şerif, Daru İbn-i Kesîr, Dımaşk-Beyrût, 2008, s.172)

[4] Bu yazının iyice anlaşılması için ta'lîl istilâhının açıklanması ve bir izâh getirilmesi elzemdır. İlet fukahâmızın tabiriyle, hükmün varlığa gelmesinde etkin olan ve kendisi hakkında hüküm verilen şeyde bulunan bir sıfattır. Misâlen; kedinin artığının temiz olmasının illeti; Hadîs-i Şerifte “مَنْ شَكَّ فِي شَيْءٍ مِنْ دِينِهِ وَارْتَدَّ عَنْهُ” (Sizin etrafınızda çok dolanan, size benzeyen, ehlî bir canlıdır) buyurulmasındandır (Buluğu'l-Merâm). Demek ki kedinin zatında bulunan bu sıfattan dolayı kedinin artığı temiz, dolayısıyla bu sıfatın tam kedide olduğu şeklinde bulunan diğer canlılara da bu sıfat “artığın temizliği” hükmünü doğuracağı için onlar da aynı şekilde temizdirler. Buna ta'lîl diyoruz. İlet ile hikmet çok farklı şeylerdir, hikmeti, Matûridî ulemâsı “مَنْ شَكَّ فِي شَيْءٍ مِنْ دِينِهِ وَارْتَدَّ عَنْهُ” (Güzel ve övgüye layık bir sonuca ulaştıran iştir” olarak tarif etmişlerdir (bknz: Mercânî Aleyhi'r-Rahme, Nesefî şerhi), namazın bir çok hikmeti vardır, sağlık da bunlardan birisidir, namaz kılmak işi sonuç olarak kişide sağlıklı olmak gibi güzel bir neticeyi de meydâna getirir ama bu namazın illeti değil hikmetidir, güzelliklerinden birisidir. İletini ise bilinmemektedir, taabbudîdir (illetini bilmediğimiz hükümlere taabbudî diyoruz). Ta'lîlun bi'l-hikme (hikmetle illetlemek) bi'l-ittifak caiz görülmemiştir ta'lîlun bi'l-mazınne ise caizdir. Daha ileri bir mütalaa için: